

ЛІТЕРАТУРА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

Кравчук І.О.

студентка,

Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж

ОСОБЛИВОСТІ АНГЛОМОВНОГО ДЕТЕКТИВНОГО ЖАНРУ

Детективний жанр належить до такого різновиду літератури, котрий вельми довгий час залишався без уваги серйозної критики. Згідно з тлумаченням літературної енциклопедії: детектив – (англ. detective – сищик; від лат. detectio – розкриття) – різновид пригодницької літератури, що належить до паралітератури. Це передусім прозові твори, зовнішній сюжет яких послідовно розкриває певну заплутану таємницю, пов'язану зі злочином та його розслідуванням [1, с. 114]. Першим теоретиком детективу як специфічного жанру став Г. Честертон, який виступив у 1902 році зі статтею «На захист детективної літератури». З тих пір було опубліковано чимало роздумів про поетологічну природу детективу, і належали вони, здебільшого, практикам детективного жанру. Серед авторів, що писали на цю тему, слід згадати А. Вуліса («Поетика детектива», 1978), А. Адамова («Мій улюблений жанр – детектив», 1983) та Г. Анджапарідзе («Підсумки століття», 1999). Свій внесок до систематизації історико-літературних поглядів щодо генези та виникнення жанрових різновидів детективу зробили відомий болгарський прозаїк Б. Райнов («Чорний роман», 1970) та угорський літературознавець Т. Кестхеї («Анатомія детектива», 1989). У вищезазначених роботах прослідковується історія жанру, аналізується його морфологія, проводяться дослідження контактних та типологічних сходжень у творах різних авторів. Усі перераховані дослідження об'єднує те, що детектив розглядається в них як явище, що пов'язане переважно з белетристикою (масовою, чи формульною літературою).

На сьогодні, детективи домінують серед книг, які вийшли в світ протягом ХХ століття. Як зазначає Д. Харлан, «Детективний жанр належить до того різновиду прози, який досить довго залишався без

уваги серйозної критики. Вірогідно, саме загальнодоступність і популярність творів викликала сумніви в їх художності» [2, с. 189].

Історія детективного жанру прослідковується з глибокої давнини: його елементи ідентифікують в Біблії (історія про Каїна та Авеля); вони присутні у казках «Тисячі і однієї ночі»; у середньовічній китайській новелістиці «хуабень». Можливо, першим, хто використовував характерну для детективу «аналітичну» композицію у європейській літературі, був Софокл. Простежуючи традиції детективного жанру, накопичення елементів, необхідних для його формування, дослідники називають імена В. Шекспіра, Вольтера, П. Бомарше, Ч. Діккенса, О. де Бальзака. Такою є довга передісторія, котрій віддають належне ті, хто пишуть про детективний жанр. Справжню ж історію детективу практично всі дослідники відраховують з часів появи «логічних оповідань» Е. По: «Вбивства на вулиці Морг» (1841) та «Таємниці Марі Роже» (1843), спільним героєм котрих був перший відомий детектив Огюст Дюпен. Не дивлячись на це, Е. По не створив сам термін «детектив». Вперше його ввела Енн Кетрін Грін, котра в такий спосіб визначила жанр свого твору «Левенвортська справа» (1876). Дослідники творчості Е. По, а також теоретики детективу Б. Райнов та Т. Кестхеї вважають американського романтика засновником цього жанру, а точніше – детективної новели [1, с. 134].

Першими детективами зазвичай вважають розповіді Е. По, написані у 1840-х роках, але елементи цього жанру використовувалися багатьма авторами й раніше. Наприклад, у романі В. Годвіна «Пригоди Калеба Вільямса» (1794), де один із центральних героїв – слідчий-аматор. Великий вплив на розвиток детективної літератури також виявили «Записки» Є. Відока, опубліковані у 1828 р. Е. По ввів у сюжет детективу ідею суперництва в розкритті злочину між приватним детективом і офіційною поліцією, у якому приватний детектив, як правило, бере гору. Саме його вважають засновником детективного жанру.

Історія детективу як жанру починається тоді, коли в англосаксонських країнах сформувалася дійова система дотримання суспільного порядку. В Англії це сталося на початку ХІХ ст., а вже в середині цього століття вийшли в світ перші класичні зразки: між 1840 і 1845 роками Е. По створив п'ять новел, в яких викладені фундаментальні принципи детективу:

– детектив-аматор, ексцентричний, з оригінальними манерами; він перевершує поліцію у вмінні спостерігати й узагальнювати; він має товариша, який розказує про нього;

– каркас сюжету: злочин – дедуктивне розслідування – розкриття – покарання злочинця;

– сюжетні ходи: вбивство в закритій кімнаті, екскурси в психологію, помилково підозрювана людина, нестандартне вирішення проблеми, формула «найочевиднішого місця», ланцюжок хибних доказів, вбивця – найменш підозрюваний персонаж;

– злочин розкривається за допомогою роботи інтелекту;

– два «золоті» правила детективу: коли виключені всі варіанти, крім одного, іноді найімовірнішого, він і є істинним; чим складніше справа, тим простіше її розв'язання;

– можливість застосування методів дедукції до реальних злочинів [3, с. 45].

Е. По став засновником трьох головних напрямів у детективі – романтичного (власне сенсаційного), класичного (власне інтелектуального) та готичного (жахливого, страшного). У творах класичного типу, власне інтелектуальних детективах, усі події, як правило, відбувалися у першій частині, а потім детектив рухався вперед, доки повністю не розгадував загадки.

Особливості інтелектуального детективу полягають у наступному: сюжет побудований навколо злочину; у центрі – інтелектуальний процес пошуку істини; дія відбувалася у дуже обмеженому просторі; головний герой – єдиний, хто міг досягти успіху, який був ніби запрограмованим; жертва – «об'єкт роботи детектива»; детектива цікавили найменші подробиці; читач мав можливість стежити за розвитком думки слідчого; відсутність рухів та емоцій; інтерес почуттів сконцентрований на таємниці, а не на трагедії людей; злочин мав бути обов'язково розкритий за допомогою логічних умовиводів, а не випадковості, чи немотивованого зізнання; монотонність оповіді, довгі розповіді героїв про різні дрібниці; мало уваги звернено на великі географічні кордони [4, с. 135].

В інтелектуальному детективі визначали як переваги, так і недоліки. Основна перевага – це різноманітність аналітичних методів (дедукція, індукція, аналіз, логічні умовиводи тощо). Недолік полягав у тому, що

твір монотонний, відсутні рухи та емоції, у тексті наявні довгі розповіді героїв про різні подробиці.

Таким чином, літературознавці виділили головні ознаки детективного жанру: насолода красою аргументу – задоволення інтелектуального характеру; емоційна напруга сюжету – відсутність довгих описів, ліричних відступів, побічних тем; цікаві характери, обставини, що легко запам'ятовувалися; розгадка таємниці злочину – це не омана читача; ні детектив, ні хто-небудь із офіційних слідчих не міг опинитися злочинцем; злочин розкривався дедуктивним шляхом, а не випадковістю; злочинець – лише один; він не міг бути слугою, а тільки людиною з певними перевагами, які зазвичай не наводили на підозру [5, с. 189].

Отже, особливості детективного жанру такі: коли виключені усі варіанти, крім одного, то він і буде правильним, за всієї його, здавалося, неймовірності; чим складніша і заплутаніша справа, тим її простіше розв'язати.

Отож, детектив – це здебільшого літературний жанр, твори якого описують процес розслідування загадкового випадку, з метою виявлення його обставин та розкриття загадки. Зазвичай, в якості такого випадку виступає злочин, і детектив описує його розслідування й визначення злочинців, і в такому випадку конфлікт будується на зіткненні справедливості зі свавіллям, який завершується перемогою справедливості. Майстерність автора повинна викликати в читача ілюзію того, що злодій не думає про карний злочин, а автор, створивши злодія, не думає про літературну підробку. Детективний роман – це свого роду інтелектуальна гра, де читач змагається не стільки зі злодієм, скільки із самим автором, який створює все нові і нові загадки.

Список використаних джерел:

1. Анджапаридзе Г. А. Детективы века. – М.: Полифакт. Итоги века, 1999. – 920 с.
2. Вольский Н.Н. Легкое чтение. Работы по теории и истории детективного жанра. – Новосибирск, 2006. – С. 173-277.
3. Кестхейи Т. Анатомия детектива / Т. Кестхейи. – Будапешт: Корвина, 1989. – 262 с.

4. Смирнова Н. Женский детектив // Тендерный конфликт и его репрезентация в культуре: Мужчина глазами женщины. – Екатеринбург: Изд-во УрГУ, 2001. – С. 134-140.

5. Таранова А.О. Детектив очима жінки // Актуальні проблеми слов'янської філології: Міжвуз. зб. наук, статей. – Ніжин: ТОВ «Видавництво «Аспект-Поліграф», 2007. – Вип. XIV: Лінгвістика і літературознавство. – С. 231-239.